

**Bavaria Sancta Maximiliani Sereniss. Principis Imperii,
Comitis Palatini Rheni, Vtrivsq. Bav. Dvcis Avspiciis**

Rader, Matthäus

Monachii, 1615

De S. Elisabetha Regina, Principe Thvringiæ Vidva, Religiosa, Cælite.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79686](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79686)

S. ELISABETHA VIDVA REGINA.

54
 Ut capui impudenti celso diademate reges,
 Tela per et flammam, armam, virosq; ruunt,
 Regia pro, quantum manus haec ex regibus extat,
 Abiecta ad nudos que sua regna pedes.

Et pedibus claudis festinat ad altera regna,
 Non rapienda armis, non capienda viris.
 Quis maior, qui querit opes, an calcat hic illis.
 Imperit, seruus seruit at ille suis.

DE S. ELI-

ELISABETHA VIDAR REGINA

DE S. ELISABETHA

REGINA, PRINCIPE THVRINGIÆ VIDVA,

RELIGIOSA, CÆLITE.

Vltires, per hanc, auspice Deo, gestas, literis consignâ-
runt, quos extra ordinem versuum cognoscis. Ego ex om-
nibus illustrissima quæq; delibata conferam in pauca.

*Epist. Rom.
XIX. Nov.
Jacobus Mo-
tanus apud
Suruum To.
VI. D. An-
toninus
Part. III. tit.
XIX. c. XI.
Petrus in
Catal. L. X.
c. LXXX.
Crantzus*

Natam tradunt anno receptæ salutis c. 10. cc. vii. pa-
tre Andrea Rege Vngariae, matre Boja, reginâ Gertru-
de, filiâ Bertoldi IV. ex vetustissimâ & illustrissimâ An-
decensum principum stirpe oriundi, quam ad Rapoldum arcis cō-
ditorem, & hunc ad Carolum Magnum referunt. Bertoldus Mæra-
niae, Carinthia & Histriæ prætor fuit & princeps.

*Sax. l. VII. c. CXLVII. Marcus P. y. St. Minor. Chron. lib. IX. c. X. Trithem. Chron. Hirsaug. anno 110. CCXXXI & XXXVI.
Conradus Malburgius Ecclesiastes. Sifridus Episc. Moguntinus. Remundus Abbas Eberbaciensis. Antonius Bonfinius hif. vng-
gar. Chronicon Andecense, sed omnium copiosissimè Theodoricus Turingus, e. s. Diminici contubernio, cuius octolibros leges
apud Henricum Canisium Noviomagensem, Vol. V. Antiq. Lett. Vitius Arnbeckius presbyter. Iustus Lipsius de B. Virgine Hallensis*

Diem natalem Elisabethæ Clingsorius (quasi dices Aurifonan-
tius ab auro, non auro) in Daciâ Matheoseos laude, generisque clari-
tudine, & opum copijs eâ tempestate longè nobilissimus, prædixit,
adjecto de illius morum & vitæ castimoniâ vaticinio, maritumque
Ludouicum ex nomine designauit Hermanno Thuringia & Haf-
sia Landgrauio natum. Quadrimalum Hermannus Tugrorum re-
gulus ab Andrea sponsam filio suo Ludouico Elisabethæ æquali pe-
titam, missis legatis ad se deportari curauit, vt cum filio integrè san-
cteque educaretur. Gertrudis regina infantem omnibus ornamen-
tis cultam, cum amplissimis donis & magnâ pecuniâ vi ad Her-
mannum deferendam legatis, quorum princeps erat Menhardus
Comes Malburgius, cum VValtero Varila, viro nobili, & Berthâ,
clarissimâ fœminâ Egelolphi Bendenleibij olim conjugæ, quæ nu-
tricis & matris interim vicem expleret, commisit. Exceptâq; est ab
Hermanno, aulicisque officijs, ingenti cum applausu, paruulique
Ludouici osculo jam votua conjunx admota.

Enituere intra paucos annos radij futuræ sanctitatis indices in
puella. Nam siue cum æqualibus luderet, prodebat signa virginitatis,
verecundiæ, modestiæ, siue regio cultu miraque ornaretur, de-
trahebat clam aliquid sibi de ornamentis, coronamque dum rebus
interesset diuinis ponebat, admirante principe Sophia, rogantéque
quid sibi vellet illa ceremonia. Respondit non sibi verum videri re-
giæ

DE S. ELISABETHA REGINA,

gjā coronā ornari, dum supremi Regis filius in arā litaretur, paliuris olim & vepreto redimitus. Ita adolescebat regia virguncula, vt inter delicias palatinas non obliuisceretur patientis pro se Christi tormentorum, vt & ipsa velut rosa inter spinas casta integrāque effloreret, verē vt Poëta canit:

*Vt flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent aura, firmat sol, educat aer
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ.*

Inter hæc hominem posuit Hermannus; Elisabetha cum vbiq; religionis & pietatis indicia ederet, Sophia futura socrus dubitabat, an illam nurum adoptaret, quod Cœnobio aptior, quam aulæ videretur. Ita sunt mores hominum, vt adolescens innocentia mox vel in inuidiā vel contemptum veniat, ac pro infantia & stultiā, quod religioni & sapientiæ diuinæ proximum est, censeatur. Nempe jam olim verē meminit ille ----- *Excat aula,*

Qui vult esse pius.

Iam socrus, jam alij ab arcanis Principi, agitabant consilia de Elisabetha in Pannonias ad Andream remittenda, velut parum comoda Ludouico futura. Mater Elisabethæ à popularibus immaniter contrucidata, alieno scelere, vt videtur, occubuerat; VValterus erat, qui Elisabetham in Thuringiam cum legato paruulam appor tarat; is omni studio pro illa contendebat: sed potentiorum facti onibus oppressus dubitabat, an ipse etiam Ludouicus à futuris Elisabethæ nuptijs abhorret. Proinde captâ alloquendi principis occasione, exploratus animū sponsi, solus ad solum adjit, veniamq; audacię præfatus rogauit, quo animo esset erga sponsam? Erant ambo in itinere, & monti proximi, cùm Ludouicus: dubitas, de meo erga Elisabetham affectu? Montem hunc ingentem, quem corā intueris, si ab imā radice ad summum verticem in purum putum aurum migraret, præ desiderio sponsæ lutum ducerem. eiq; hoc nunciare juslīt, adjecto etiam symbolo amoris, speculo Christi de cruce pendētis imagine insignito, nam & Ludouicus eximiè colebat numen: quæ causa fuit, vt facile pares cum paribus jungerentur.

Ergo quartum decimum annum, qui fuit Christi c. 15. ccxxi. ingressam festā pompā bonis auibus Elisabetham vxorem Ludouicus duxit, & eximiè quoad vixit, charam habuit. Erat prope par in vtroque virtus, eadēmque ambos pietas & castimonia mirificè deuinxit, vt raro tam illustre, modestum, & par omnino connubium inueniretur. *Conrado Marburgio*, viro religioso & acerrimo consi-

conscientiæ ipsius cognitori obsequium non abnuente viro, in ijs
quæ ad salutem & religionem pertinebant, voto addixerat. Hic
accumbenti Elisabethæ ad communem mensam cibis omnibus
interdixerat ex injusto partis. Nam Ludouicus Thuringorum pri
nceps hujus & Hermanni pater, fundos agrosque Ecclesiæ inuaferat, *Cafavies*
subjectos diris exactionibus oppresserat, nihilque pensi habue-
P.L.C. XXV
II. XXXV
III. p.2.c.16
rat, quo minùs jura diuina & humana permisceret, omnèque
fas abrumperet. quin & sepe monitus à religiosis viris; etiam atque
etiam videret, quid ageret; supremo illum dictatori rationes
factorum redditurum, respondit: *Celum celi Domino, terram au-*
tem dedit filijs hominum. hoc ludibrium illi carò stetit, quando post
mortem grauissimas Deo pœnas æternis inferorum supplicijs (vti
pluribus diuinitus est significatum) mancipatus exsoluit. quamuis
moriturus domesticis præceperit, vt secundùm fata cadauer cu-
cullo tegerent, parum illi retentis Ecclesiæ prædis & prædijs, profu-
turo. in quem ridiculè ex militum natione & custodiâ corporis
lufit, cùm diceret. En principem nostrum omni virtutum gene-
re clarissimum. Armorum scientiâ, dum viueret, superauit om-
nes: mortuus etiam religiosorum silentia damnat; quis illo tac-
turnior? an vocem villam cucullatus mittit? Huic ergo Ludouico
filius cognominis in bona per fas nefásque parta successerat, nec
dum sacris sua redhibuerat, quod Conradus haud ignorabat, qui
Elisabethæ proinde interdixerat, ne quid gustaret, quod ex ra-
pto appositorum esset. Ludouicus vt erat pius, Elisabethæ factum
non solum ægrè non tulit, sed rationes etiam initurum spopodit,
quibus aliena redderet, suisq; securus religionis, frueretur. Interibi
Elisabetha cum suo gynæco ex dote paternâ, quamuis modicâ so-
briè admodum vixit, vt non infreuenter etiam tanta regina esuri-
ret, quod satius judicabat, quàm ex injustâ quadrâ lautitias cape-
re. Sed neque victu tantum sobrio vitam tolerabat; In cultu cor-
poris quoque eam modestiam adhibuit, quam nemo nisi sanctus
inuideret. Processerat olim in publicum regio mundo fulgens,
gimmisq; & auro grauis, omniumq; oculos & ora in se conuerte-
rat, cùm ascensura limen templi, quod petebat, lumina in Chri-
sti de cruce pendentis effigiem conjicit, contemplatürque con-
cretos sanguine crines, diro spinarum vepreto implexos, nu-
dum corpus & confuso vulnerum liuore cruentum, manus
pedesque trabalibus clavis trajectos; se contrà regio luxu, mi-
trâ, purpurâ, gemmis superbam: quà meditatione tanto
animi

DE S. ELISABETHA

animi dolore contacta est, vt defecta viribus exanimis concideret. territæ ancillæ aqua lustrali sopitam recreant, animamque fuentem & calorem colorémque in vultum reuocant. Ab illo momento omnem ornatum vel reiecit, vel subiecto cilicio, ne Christi memoriam poneret, asperauit. Imò cùm princeps profectionem longiorem sine illa adornaret, vestem illa preciosam omnino viliori commutauit, pullamque & lugubrem viduæ ritu sumisit. Reuertente eodem, & illa ad mundum muliebrem rediit, ne viro molesta esset, cui seruendum haud ignorabat. Fecundauit ergo Deus tam sanctum connubium, & stirpem virilem, hæredemque principatus illi impertivit; muliebrem quoque geminam adiecit, quarum altera principi Belgæ Brabatino nuptui tradita est; altera Cælo deuota præter Christum nulli adhæsit, cujus parthenoni Aldenburgeni antistita præsededit. Hermannum filium, ubi dies lustrationis appetiit, ipsa suis gestans manibus ad Virginis & Matris Dei exemplum nudæ pedes, insuper & lanâ, non serico vestita, difficile & scruposâ via ad ædem sacram deportatū cum cereo, cælesti patri vitezque auctoritstit, & velut hostiam pignusque sui erga Deum cultus consecravit. Ludouicus cùm pietatem Coniugis obseruasset, non solum impedimento non fuit, sed vel maxime adjumento, datâ ei plenâ copiâ miseris, quæ vellet tribuendi: qua illa copiosè vfa, tam profusè omnia in egentes congesit, vt regna etiam diuisura videretur. Nec in eo sibi satisfaciebat, cùm liberaliter elargiretur, quod suppeditabat, nisi suis pedibus vilissimorum casas obiret, manibus ulcerosos tractaret, psoras abstergeret, sordes ablueret, ægros leuaret & lauaret, omniaque vltimæ familiaris ancillæ munia obiret.

Miserat Andreas Pannonum Rex, pater Elisabethæ, legatos ad Ludouicum, & vxor id loci abiectâ admodum cyclade tecta incedebat, vt pæniteret non tam illam, quam ipsum principem Coniugis tam sordidè incidentis. Et doleo, inquit soror, (ita compellabat Elisabetham Coniugem) tibi non esse in promptu lautiorem vestem ad proceres popularium tuorum prodituræ, nec mihi otium nouæ tibi comparandæ. Nihil est, inquit illa, quod erubescas meas sordes, vestium splendorem semper contemsi. In publicum tamen progredientem Deus ipse Hyacinthinâ gemmis auróque fulgente, decorè & magnificè, ingenti miraculo ornauit.

Restitit Elisabetha, claraque in veste refulxit.

Os humerosque Deæ similis, namque ipse decoram

Induerat natæ pallam, lumenque juuentæ

Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

Obstupuit

Obstupuit princeps, vnde coniugi nouus & inusitatus honor vestis, scōfūmque postea rogauit, vnde cultū illum accepisset? sic, inquit illa, nouit cælestis munerarius suos cultores, cultricēsque in tempore exornare. Expectabatur eadem in publica panegyri ad mensam à maximā nobilitate frequentatam, cùm in ipsis gradibus, per quos Elisabethæ ad triclinium erat descendendum, iacens vltimæ sortis rogator opem reginæ maximis vocibus implorabat. Nec tempus, inquit illa, nec res, est, quam tibi in præsens largiar. Maioribus inde clamoribus vocata pallium ipsum, quo tegebatur, nobile & regium projicit petenti, qui collectum tollit, absceditque. cōnuiuis inde præstolantibus, dapifer reunciat principi, Dominam occupatā cum mendicabulo, superiore veste illi porrectā carere. Ludouicus ad coniugem ingressus rogat, ecquando tandem ad prandium sit accessura; vbi pallium sit, quo tegatur? Illa: paratam se venire, pallium illic in pertica suspensum pendere, quod mox ancilla attulit, suspenso admiratione principe, ab ipso Christo acceptam relatamque vestem.

Inter rei diuinæ solempnia ipsi solempne erat coronam pōnere, monilia gemmāsque detrahere, inter plebem, cùm palam per dies rogationum supplicaretur, consistere. Die parasceues imperauit domesticis, vt neglectis omnibus mundicijs vrbanijs, nullum sibi honoris aut venerationis cultum exhiberent, nulla genu poneret, nulla quasi dominam agnosceret, quod illis diebus supremus mundi regnator D E V S omnibus modis abiectus infami cruce occubuisse. Vifa est olim in æde sacrâ tanto fulgore circumfusa, vt religiosissimus ex Sacerdotibus, oculis perstrictus contra tueri non posset. Non mirabimur & adorabimus tam illustre par coniugum? Ludouicus Elisabethæ relinquebat arbitrio, res suās in pauperes partiri; ipse Imperatori adesse, rempublicam iuuare, in medium consulere, inter aulicos tamen strepitus ac vrbanas delicias seipsum circumspētē habere, pudorēmque ac fidem coniugi sartam tectam custodire, scorta introducta abigere: Si ccelum, inquit, non respicerem, tamen torum coniugis meæ quamuis absens, hac ignominia non notarem; sed aspicit omnia cælestē numen, & grauissimas ab adulteris poenas exigit.

Elisabetha porrò, absente viro, id vnum studuit, vt omne studium in egentes Christi greges conferret, haud ignara Deum sibi facta charitatis officia interpretari, quæ miseris præstisset. Itaque Xenodochia peregrinis, Nosocomia ægris, Pædotrophia pupillis, Gerontodochia senectæ ætati molita, omnia vctigalia sua

Aa impen-

DE S. ELISABETHA REGINA,

impedit in pauperes. Annonæ premium accenderat frumenti inopia, multos dira fames emaciatos in mortem dabat: occurrere studebat Elisabetha pro viribus publicis malis. Omnia horrea aperuit, descriptis per classes esurientibus in diem demensum dedit. Sed maximâ curâ circa ægros erat, quos quotidie reuisebat. Nullius corpus tam ulcerosum erat, quod illa non regijs manibus contrectaret; nulla scabies tam saniosa, quam non abstergeret, nulla lues tam infamis, à quâ abhorret; quorum ancillâtes puellæ pedorem ferre non poterant, Domina fouebat, gestabat, in sinu ferebat. Pupillis etiam singularem curam impedit, atque ex illis olenissimum quemque & maximè miserabilem præ cæteris studiosius & officiosius curabat, non immemor, hujusmodi Lazaros Deo maximè cordi esse, quos tanto securiores sciebat esse æternæ felicitatis, quanto minus hic de præsentis vitæ gaudijs gustarent. Præter valetudinaria non gentos in singulos dies pascebatur, quando premium annonæ maximè creuerat. Nec imperasse alijs ministeria pauperum contenta, ipsa coram adibat, inspiciebatque, an ritè & ordine omnia administrarentur. Erat inter famulas prima, quæ mensam apponeret, cibos inferret, curarébatque, ne quid infelices desiderare possent. Nudos amiciebat, & cùm res deficeret, ipsa suas gemmas, pepla, pallas detrahebat, quibus ab hieme rigentem gelu turbam defendebat. Funera denique ipsa Elisabethæ benignitatem sentiebant. Telis nobilissimis & tenuissimis in partes diuisis cadavera velabat, preciosas diuitum pompas in exequijs prohibebat, vt esset, quod egentibus tribueretur professa utrius esse defunctis, viuos tegi, qui sepultis apud auctorem vitæ pacem impetrarent.

Ludouicus domum reuersus, coniugem ad se de bonorum omnium profusione delatam absoluit, porroque jussit in studio pietatis & misericordiæ progredi.

Erat, vt suprà monui, vitæ illius moderator & custos conscientiæ, medicusque animi, Conradus Marburgius, vir summæ, ea tempestate, auctoritatis, famâ nominis, doctrinæ & integritatis inclitus, & Romani pontificis legatione ad signandum Christi militem in Orientem profecturum clarus, postea quæsitor corruptæ religionis, eoque nomine imperfectus. Apud hunc bonâ principis sui Ludouici veniam, castimoniam (saluo mariti jure) & obsequiū voto consignauit. Erat Conradus seuerus promissi exactor, minimèque in feminas blandus. Citatâ Elisabethâ olim ad Concionem, nescio quibus, vt in regijs aulis multa inter os & offam, feminis præsertim objiciuntur, impedita negotijs, nō apparuit, cui mox Conradus conditionem

ditionem & obedientiam renunciauit, iret & quæreret alium, cui promitteret numinis auctoritate obsequelam, nec præstaret. Indoluit sanctissima mulier de neglecto imperio, & per internuncios precata veniam aetum egit. Venit ipsa, & ad pedes Conradi tanta princeps & regia matrona se abjecit, pacemq; tandem impetravit, durius etiam pedisequis castigatis. In seipsum tam grauiter saepè animaduertit, corpusque regium adeò affixit, vt religiosi possent exemplo erubescere. flagris se concidebat, & ancillarum manus virgis armabat, quibus ipsa laceraretur. quod spectaculum ita mouit posteritatem, vt etiam in pictorum tabulas exiret, & in aris publicis spectandum sisteretur. Interim Ludouicus professus militiam sacram, crucéq; insignitus in Orientē mouit, Elisabetham viduauit, in itinere Brundusij, vel Hydrunte, vt alij memorant, rapidā febri extinctus. Nunciatur conjugi à Socru primū per ambages, mox aper- tè, mors Ludouici. Elisabetha concellatis digitis, quod est extremi doloris argumentum; Ergo inquit, frater occidit meus? (sic mari- tum appellare consuecerat) mihi ergo simul cum illo omnia mundi gaudia extinta sunt. illicoque surgens, & aulam per- currens ad parietem adhæsit, parum gnara quò tenderet, aut quid aetitaret: ita commouerat, & non nihil emouerat mentem subi- tus animi motus. sed miti præsentium oratione recreata, & cælesti consolatione numinis, quod in tali tempestate suos non destituit, delibuta, animum paullatim recepit. Cæterum Deo reliquum om- ne vitæ tempus transcripsit.

Primum hoc telum erat, quo post Ludouici discessum icta est Elisabetha, proxima virtute tolerantiæ, antiquissimæ memoriæ Iolo, quem ad singulare certamen tyrannus inferorum prouocauit. Mox alterum longè atrocius in eandem intorsit. Henricus Lu- douici germanus malis aulæ coruis suadentibus, fratri bona, quæ ad Hermannum Ludouici ex Elisabethâ filium ex asse per- tinebant, inuasit: arces, castra, oppida occupauit. Elisabetham (hoc est, ipsam virtutem) omnibus fortunis exutam præcipitem exturbauit. Descendit regia mulier, vt olim sanctissimus Rex Da- uid à filio regno pulsus; descendit, inquam, Elisabetha omni suorum ope destituta, cum paucis pedisequis, in subjectum Ca- stro oppidū, incerta quò diuerteret. & quæ paulo ante tot peregrinis hospitia, tot egris valetudinaria, tot miseris domicilia cōstituerat, ipsamet, quibus succederet tectis, nō habebat. Proximā inde cauponā ingressa, illius noctis partem traduxit, quoad signa ad preces matu- tinas canerent religiosorum S. Francisci, ad quorum ædem se mox

Aa 2 contulit,

DE S. ELISABETHA REGINA,

contulit, rogauitque præfides Chori, vt vellet SS. Ambrosij & Augustini hymno Deum suo nomine laudare, quod data sibi esset occasio aliquem paupertatis gustum cum Christo experiri. tantum abest, vt indignatione mota, ylli mortalium, quamvis atrocissimis prouocata iniurijs male precaretur. Interim omnibus exclusa tectis, quod passim omnes ciues Henrici formidarent indignationem, non fuit ausa ad primam redire cauponam. Et paruuli interea ex arce deportati sunt ad eam liberi, cum geminis inquam foroculis Hermannus, qui maternum Elisabethæ pectus dira commiseratione lacinabant, cum miserabilis matrona non haberet, quo loco paruulos reponeret, poterant hec clamitantes heroum animum frangere, quem tamen Elisabetham non debilitarunt, cum illa tantis ærumnis afflita quasi fortior, vt pressa palma exurgeret. Confugit primum ad Sacerdotis eches, mox ducta in amplam hospitis domum, tamen fere extra domum habitauit, in ultimum tecti angulum & angustias cum tota familia retrusa coactaque ad sordidum cauponis stabulum reuerti. Nec hic modus finisq; afflictissime principis fuit. Ingressæ nescio quam viam oppidi alto cæno obsitam (angusta viatori semita patebat) occurrit illuc Elisabethæ anus, quam felix olim infelicem stipe aluerat, ægræ medicamentis fouerat, aliisque beneficijs affecerat, hec vipera Elisabethæ non modo viæ non decessit, sed impulsam in medium lumen abiecit, vt omnem corporis cultum fædissime inquinaret, ipsaque se vestemque in flumine eluere cogeretur. nec interim aduersus lamiam indignata, risu etiam suam fortunam (quam supra fuerat) prosequebatur. Sed tantam tamque exercitatem fæminæ patientiam non passa est Dei benignitas immunem abire, cælestibus delicijs, illustrationibus diuinis, visisque inusitatis, frequenter solari solita, magnâque gaudiorum copia inundare, vt se penitus in Dei prouidentiam, amicitiam & sinum coniiceret, nouisque spiritus ad plura & grauiora perpetienda sumeret. Sed propinquai sortem inquam Elisabethæ miserati, curam illius suscepere, Matertera inquam Kizingenensis antistita, & Ekbertus Babenbergensis pontifex, illa enim vocatam ad auunculum Babenbergam viduam deduxit, qui, vt pareat, & propinquitas ac humanitas monebant, officiosissime excepta, pro conditione principis, sororis filia liberaliter habuit, sepositamque Babenstainij Castro, donec alterum illi maritum quereret, aluit quod ybi illa sensit, hoc agiab auunculo, vt contra animi sententiam & iuratam Deo castimoniam, cogeretur nupta fieri, statuit omni ratione repugnare, & si minus verbis profectura videretur etiam os truncatis naribus dehonestare, vt procos omnes à sui contempla-

temptatione & desiderio auerteret: hoc magis cælo se placitaram rata, quo minùs mortalibus arrideret. Inter hæc Comites Asiaticæ expeditionis Rudolphus Pincerna Varilanus, Lentolfus Berlste- tensis, Hartungus Erba, Gualterus Varila in Apuliam (vbi Ludouicus spiritum posuerat) reuersi, corporis jam defecati exuuias vrñā clausas secum in Germanias detulere. Quod vbi Babenber- gæ nunciatum est, Ekbertus euocatam Ludouici olim conjugem Elisabetham monet, vt venientibus viri cineribus occurrat. Nouum vulnus optimæ & amantissimæ viri feminæ infligitur, cùm in nouum funus ipsa propemodum funus facta, vt par est credere, prodit, pignus viri amplectitur, & resumtā anima, vt erat religiosissima, Deo etiam hoc beneficium in acceptis retulit. juuat precationis verba hic collocare, ne mutatione vorum simul pietatis gustum corrumpam.

Gratias tibi ago Domine, ancilla tua ingens, quod habui desiderium, in aſſeſtu ſum dilecti mei, adimplere, & afflictam & desolatam animam meam dignatus es misericorditer conſolari. Iſum tibi a ſemetipſo, & a me in ſubſidium TER- RAE tuae SANCTAE oblatum non inuideo; licet eum dilexerim ex corde. Tu ſci Deus, quod ejus desiderabilem praefentiam, mihi gratiſſimam, omnibus huius mundi delicijs, & gaudijs anteferrem, ſi iſum mihi tua benignitas conceſſet. Optarem q̄ omni tempore vitæ meæ in egeſtate & mendicitate viuere, dummodo ejus frui contubernio de tuo beneplacito licuiffet. Nunc verò iſum, & me tue voluntatis diſpoſitioni committo. Nec enim, etiamſi poſſem, eum ad vitam reuocare minimo mei capitiſ capillo, præter tuum beneplacitum, vellem.

Dein vocatos domum reduces, humanitärque ſalutatos cùm confidere juſſiſſet, cœpit exponere, quid ſibi, liberis, familiæ ſe- cundum mariti obitum accidiffet, quām indignis modis iſpa te- cto, liberi hæreditate, famulæ ſeruitio fuiffent expulſæ, neque ſetam de ſua ſorte queri, quām inter beatas reputaret, vt que jam pri- dem omnes praefentis vitæ ſecundas res inter aduersas duceret; quām pupillorum vicē dolere, qui præter jus, faſque omne, bonis paternis ſint exuti, cum matre in vltimas vitæ neceſſitates coniecti, alieno- rūmq; misericordiā viuere coacti. Hospites indignitate rei vehemē- tiſiſimè comoti, cauſam ſe ejus acturos ſpōpōderunt. Egit cum eisde Ekbertus auunculus Elisabethæ, pontifex Babenbergesis, vt ſuis ſedi- bus & loco mater cum trigemina ple reſtitueretur. Interim ad Hen- riciū nūcij volāt, ad ferri vrñā pignorū Ludouici ex Apulia, Elisabethā aduentare: q̄ vbi inter proceres & populum increbuit, certatim gra- tiſſimā apud omnes principis memoria ſuccurrū eſt, funūsq; maxi- mā celebritate conditorio majorū illatū. Rudolphus exin pincerna

Aa 3 Henri-

DE S. ELISABETHA REGINA,

Henricum aggressus, liberâ sanè voce compellauit: Ludouicus germanus tuus, fortissimus iuxta ac religiosissimus princeps, patriâ liberos, coniugem, principatum, vitam reliquit, ut Christo sua terræ sanctæ incunabula ex hostibus assereret; tu frater principis, quem ille tutorem coniugi, liberisque reliquerat, viduâ suis sedibus exturbas: ad ultimam necessitatem redactam stipem rogare cogis: pupilos ejcīs: hæreditatem inuadis: manes fratris incestas. quid Deo iusto vindici respondebis? quid apud fratrem excusabis? quæ ista ratio inter proximas necessitudines est viuendi? tutior illa inter hostes apud Saracenos & paganos, imò feras, quâm leuirum vixisset. quod hostis erubuissest facere, frater designasti; vxorem fratris regia stirpe ortam, matronâ qui sui sanctissima, exemplū pudoris, pietatis, religionis proscribis? quam viri primū discessu afflictâ, morte exanimata, ex suâ possessione in exilium, in viâ, in mendicitatē coniūcis? tibi apud omnem posteritatem semipaternâ infamiam, apud omnes sapientes indignationem, apud subiectos odium creas. Erras, si perinde, ut feminæ solitudinem & viduitatem in terris omni desertam auxilio vides, à cælo quoq; numinis ope destitutâ credis. atrocissimâ suprēmi numinis vindictâ in te concitas. Quid in te mulier offendit, aut potuit offendere, quam nemo ne laudare quidem satis vñquam ob virtutem potuit? Malè gessisti rem pub. turpissimam famâ notâ inuissisti nomini tuo, principatus iura cōfudisti, pupilos à matre astraxisti, quos ob inopiam regia mulier alere non potuit. Non vides atque adeò non sentis imminentem iugulo tuo sententiam suprēmi iudicis viduarum, nisi læsam tam atrocibus iniurijs omni ratione placas, & illam ad iratum tibi numen placandum allegas. Euerberauit oratio Rudolphi, aures, animamq; principis torpētis, accepit in meliorem partem, quamvis liberam admonitionem amici, Henricus, vel quod nondum honesta indoles omnem humanitatis sensum extinxisset, vel quod perculsus, vti reor, metu numinis, nisi satisfaceret offensæ, imminentem sibi vindictam extimesceret. certè ærumnis illacrimans Elisabethæ, ad illius arbitrium se promptum esse omnia, quæ eripuissest, redhibere; ignosceret sibi, & iras cælitum à se auerteret. peccauerat enim Henricus, paullò ante adolescentiam egressus, non tam suópte ingenio, quam improbissimorum mancipiorum scelere circumuentus, quod Henrico non primo ysu venit: multos principes & Cæsares domesticorum seruorum impiâ fraude in scelus actos meminimus; Elisabetha vbi recognouit Henricum iniurias deprecari, paratumque ad castra, oppida, agros, omnia denique reddenda, quæ ad ipsam, velliberos pertinerent, nihil pro se exegit, nisi quæ ad dotem pertinebant,

tinebant, cuius usum fructum liberè petebat, ut esset, unde egenis largiretur. liberis sua iura salua volebat. Ita conuenit inter Henricum & Elisabetham, quam officiosissimè tractauit, quamdiu apud illum in castro morata est. sed illa fastiditis aulicis moribus ad cælestes delicias aspirabat. ambibant multi ipsius jam restitutæ thorum, sed illa despontam Christo viduitatem sacrostantam habuit, proculque ab omni Veneris cupidine remouit. **Quod** ubi proceres Thuringi animaduertere, feminam ab omni ciuili aulicique apparatu & fastu abhorre, gaudere humilibus & abiectis, negligere cultum vestium, omniaque gaudia corporis tormentis æstimare, exosi pietatem, quam adorare debuerant, ut mos est profanorum hominum, pro deridiculo, fanaticam, fatuam, insanam dictitare, nec alloquio, nec vulla veneratione dignari, quod sanctissimæ feminæ multo gratius fuit, ac si exquisitissimis cæremonijs coleretur. Erant tamen è sapientioribus, qui ipsius virtutem admirabantur, continentiam laudabant, modestiam predicabant. **Quin** ipse Christiani orbis Pater, Gregorius Nonnus, qui ad Ecclesiæ Sanctæ clauum sedebat, cum de tantæ principis virtutibus accepisset, atque ingentes ærumnas, quibus à viro morte agitata fuerat, didicisset, Epistolam composuit, quæ illam ad spem æternorum præmiorum excitabat, similque Conrado viro religiosissimo, & id loci doctissimo, qui singularem ipsius curam patris loco susciperet, commendauit. Grata fuit Elisabethæ cura summi in orbe Patris, sed habebat illa Curatorem certiorum in cælo, qui maximis illam copijs gaudiorum explebat, quibus adeò hilarata est, ut nemo in summis honorum triumphis ita exultarit, atque ipsa in omnium rerum contemptu. Itaque cœpit apud animum tractare, quibus se modis magis inter homines abijceret, ut majore apud Deum gratiam valeret. Institit ergo apud Conradum, cui dudum obsequium voverat, petere, liceret sibi abdicatis omnibus rebus humanis, etiam ipsa dote, mendicatio viuere, & ostiati stipem rogare, quod tamen non impetravit, sapienter Conradum feminæ desideria temperante, quod varias sciret necessitudines in vitam humanam incidere, præfertim feminarum; Erant præterea Ludouici, quæ fecerat nomina, dissoluenda. Illa tamen, quod proximum erat, ut Christum nudum, omnibus exuta commodis sequeatur, in æde sacrâ D. Francisci apud religiosos paupertatem, quantu in ipsa fuit, iurauit, omniaque vitæ commoda ejurauit. Secuta Magistrum, Marpurgum, ubi conditâ ei ædiculari sedem Conradus posuit, vestes delicatas detraxit, abiectas induit, ancillas lauiores

A a 4 remouit,

DE S. ELISABETHA REGINA,

remouit, omni deniq; humanâ cōsolatione spoliauit, vt ardentiū & pleniū Christo inhærens adoleret. Marpurgi valetudinarium instaurauit, vbique plenis votis miserabili turbæ ancillabatur, quibus ipsa mensam præbuit, & ad suam adhibuit, adeò addicta fuit ægris, vt Conradus temperare virtutis ardorem coactus sit. It cum nulla bona largitrici sufficerent, ipsaque leguminibus & olusculis aquâ elixis, vitam toleraret, lanâ facienda, quod in regijs matronis inauditum, suóque manus precio vixit. Detulit fama hanc vltimam inopiam Elisabethæ ad Andream Pannonus regem, parentem illius, quem verecundia simul natæ & miseratio mouit, vt ex nobilissimis dynastam, Marburgum mitteret primum rei cognoscendæ, deinde filiæ domum reducendæ, ratus in suam redundare infamiam filiæ mendicitatem.

Pama, hoc nomen legato erat, vbi Marburgum venit, ad colum sedentem regiam feminâ offendit, & attonitus; Christe sancte, inquit, quid hoc spectaculi aut miraculi, regium sanguinem Hungariæ rege natum, principē Thuringiæ seruaru modo fusum torque, in sordibus jacere, regiū corpus pannis obsitum squalere. quæ te miseram fata vrgent, aut quibus ærumnis conflictata in hunc fortunæ casum descendisti? Adsum Domina, vt te jussu Regis ad Regem patrem reducam, qui, si præsentem tuam vitæ conditionem atpiceret, examinatus concideret. Elisabetha, gratijs parenti actis, decretū sibi respondit, spe melioris & æterni regis recipiendi, cœptam viuendi rationem pergere, viam sibi cæli Imperatorem præiuisse, hunc se sequi, nec ab eâ, quoad viueret, recessuram. Ita Comes ad Regem, illa ad lanam reuersa, quotidie majora virtutis exempla edebat: A cuius familiâ nobiles puellæ remoræ, è seruili fortunâ assumtae, quæ non tam ipsi, quâm ipsa illis seruiebat; In mensâ ad latus assidebant, Dominâ se appellari vetuerat; suo nomine, vt quisq; è vulgo alter alterum compellat, compellari voluit. Fuit inter famulares puellas Hymengardis obseruatrix simul & admiratrix operum Elisabethæ, quæ in submissione dominæ suæ attonita hærens: Tu quidem, inquit, hera, tibi præmia modestiæ concilias, dum nos mensâ tuâ dignaris, atque assidere, eadémque quadrâ viuere jubes: sed vide, ne dum tibi prodes, nobis obsis, quæ nobis de tantâ dignitate non mediocriter placere, atque etiam blandiri & intumescerre possumus, quâdo jubemur cum principe & reginâ ad eandem mensam accübere, Hic Elisabetha: nihil est quod verecunderis; ipsamq; familiariter in sinum recepit, vt se plus humilium ancillarū cōuictu quâm regiarum virginum obsequio, delectari ostenderet. Hanc tamen

mensibi auctoritatis prærogatiuam retinebat, ut nemini impunè liceret vocem mittere, quæ non pietatem, verecundiam, religiō-
nem saperet. Si quæ contrafecisset; Vbi, inquit, est Dominus, qui de-
sloquentibus medius adest. Adeò Numinis majestatem sem-
per præsentem animo intuebatur. Hoc visitatum erat illi, & solemne,
ut comitata puellis domos miserūm adiret, panem, farinam, carnes
sua manu egentibus dispergit, inibique vestem, lectos, supellecti-
lem cōtemplata, vbi deesse necessaria animaduertit, anulis, preci-
osisque capitis ornamentiis oppigneratis in opere succurrit. Quibus
rebus adeo se Deo probauit, ut eam omnibus mortalibus suspicien-
dam miris & inusitatis factis exhiberet. Mater primum Gertrudis
ante non paucos annos vitâ exturbata, piacularibus adhuc flammis
vgebatur, quod in luxu regio & moribus aulicis mirum non
debet videri, cum paganus olim yates monuerit pietatem in aulis
raram esse. Gertrudis ergo ante mortem, inopinatō obtruncata,
nullis expiata sacris deceperat, & mens tamen reginæ bona, ac vlti-
mus spiritus haud dubiè non sine dolore expressus ab inferis infelicē
defenderunt, quæ permisso numinis secundum nocturnam quie-
tem Elisabethæ visa: Nata inquit dilecta, magnis adhuc flamarum
tormentis cruciō, ob vitam non ex lege tranfactam, exora pacem,
& veniam delictis, nam potes, impetra. Surrexit illico de lecto Eli-
sabetha, supplicibüsque votis numinis clementiam matri concilia-
uit; cui mox illa omnibus poenis expedita gratias egit, adiecitque
preces illius omnibus, quibus vellet profuturas. Sed enim Elisabe-
thæ mens in pauperum curam tota expendebatur, hæc illius erant
miranda opera. Narratum est suprà, voluisse illam se omnibus bo-
nis abdicare, prohibitamque à Conrado animi illius moderatore,
jussamque pensionem annuam ex dote accipere, vnde & ipsa viue-
ret, & alijs benignè ficeret. Nouerat Conradus illam pecuniā non
nisi ad miserorum opem usuram. Restabant tamen præter pensio-
nem, fundi, agri, pagi, oppida, quæ bonâ Conradi veniâ per auctio-
nem vendita in pecuniam redigit. Dein rogatorum infinitam ex
omni vicinia turbam ad certum diem cogi jussit. Confluxere tantæ
copiæ, ut Exercitus videretur. His per ministros legem dixit, ne quis
à destinato loco surgeret: ne bis ad capiendam stipem accederet: ne
quis turbas cieret; qui contra fecisset, capillito plecteretur. Ita ex-
pensa auri marçæ quingentæ, quæ supra sexaginta quatuor millia
aureorum nostratis hodie numi efficiunt. Nullius vñquam Impe-
ratoris, quamvis potentis tanta fuit in pauperes vno die munificen-
tia. orbem ipsum si possedisset Elisabetha in egentes partita esset.

Nemo

DE S. ELISABETHA REGINA,

Nemo vñquam tam audiuſ fuit æris coaceruandi, quām cupidafu-
it Elisabetha ejusdem tribuendi. Delata est per eam occasionem pu-
ella ad Elisabethā perinde quāſi dictam illius legem violaſſet, iuſſaq;
est attonderi, & ferebat comam tam laudatam, vt & ipsa ſe circum-
ſpiceret, & paſſim omnes in ſui ſpectaculum attonitos aduerteret,
puella immane vociferatur, non ſe ad ſtipem petendam, fed ſor-
rem egram reuifendam veniſſe. quod cum Elesabedhe renunciatum
eſſet, reetē factum affirmauit, non redituram amplius ad ſaltantium
choros, corāmque adductam rogauit, nūmne ſanctioris olim vitæ
cogitationem fuſcepifſet? Dudū inquit virgo hoc apud me delibe-
ratum habebā, vt̄ res fugientes fugerem, & æternas per religioſam
vitam conſeſtarer. Enim uero flauentis & luxuriantis gratia com-
me à destinato retardauit. Ecce tibi, quæ olim cæſaries regiam Da-
uidis ſtirpem Absolonem à quercu ſuſpendit, ead. hanc virginem à
voto religionis ſuſpensam interemifſet, niſi Elisabethæ ferrum fu-
nem hunc iubarum abrupiſſet, quo plus ſe affici dixit, atque ſi Her-
mañus filius imperatoria cum imperto inſignia cepiſſet. Mutauit ex-
in puella vinculis comę exſoluta mentem, veſtem, vitam duceque
Elisabethā operam omnē & vitam in valetudinario ægris impendit,
ac pro vanitate capillorum, coronam nunquā auferendam recepit.

Iam Elisabetha nullis poterat officijs erga miſeros fatigari, nūc
publica obeundo nosocomia, nunc ſingulis inquirēdis, quibus in-
ſeruiret. deprehenderat pupillum omni ope humanā deſtitutum,
morbōque moleſtissimo conſictatū, ſiue deſenteria, ſiue hæmor-
rhois ille fuit, aſſiduo certē ſanguinis profluuiο laborabat. Hunc Eli-
ſabetha diu noctūq; ſuis manibus fouebat, geſtabat, abluebat (cum
ſæpe per noctem illius opem in felix imploraret) quoad animā effla-
ret. Ab hoc ad virginem elephātasi, quam lepram vocamus, ſe con-
uertit, eāmque in ſuum intimum conclave deportauit, illic omnem
curam, vt poſtremiſſima ſerua adhibuit, vt ne quid ægra deſideraret.
huic cibum parauit, lectum cubicularem componuit, ſordes abluit,
ſurgentem veſtiuit, ad ſomnum euntem deueſtruit. Sed Conradus
hanc ab illa curam remouit, veritus ne ſimul ipsa & familia conta-
gione tam infamis morbi traheretur. Cuius loco mox puerum fo-
diſſima capitis porrigine tanquam furfuribus asperſum curādum
fuſcepit. Denique inter ancillas ipsa ancillarum famulā egit. quic-
quid in culinā purgandum, domi verēdum, curādūmue erat mi-
ſis ſubinde alio per id tempus domesticis ipsa expediebat. Vicinam
olim partui per mensem aluit, abeuntem pallio texit, ſe ſe exalce-
auit, vt miſera à pedibus muniret, quæ cum relictō infante fugiſſet,
preſante

precante Elisabethā non potuit progredi, donec reprensa, secum ab-
stulit suum partū. In egentes tamen visa profusior, à Conrado coēr-
cita est, ne familia rerum necessiarum inopiā premeretur. Itaque
præcepit, vt singulis non nisi singulos teruncios impertiretur. Sed
inuenit pietas illius etiam hīc artem plura largiēdi. dare prius sestert-
ios solita, denarios eos in numos rededit, singulōsque leorū sum pe-
tentia adnumeravit, vt nunquam plus simplici vice daret, quām nu-
mum, & tamen vt sestertios exponeret. Itaque accusata à feminis,
quas illi Conradus custodes, & velerū magistras apposuerat, acriter &
seuerē non verbis, sed verberibus, ac colaphis multata est. cui dulce
fuit quicquid Christi nomine patiebatur. Nec minus animis curā-
dis quām corporibus intenta, multos ad expianda per confessio-
nē peccata, multos ad religiosam vitam induxit. Nihil non poterat
precibus apud Deum Elisabetha.

Gertrudis Leimbacha femina nobilis, ad Elisabetham venerat
salutandam, quam comitabatur ephiebus Bertoldus, profano cul-
tu corporis ornatus, sed parum à virtutibus excultus, vt solet vana
iuentus, parum pensi habens salutem, antē quām ponit corporis
ornamenta. Hunc contemplata Elisabetha, & ex habitu oris vesti-
ūmque vanitate coniectans de animo: Quid agis, inquit, adolescens
parum bene ad virtutem composite, quamobrem non applicas ani-
mum ad virtutis cultū, & auctori vitæ tuæ te ipsum auctoras, à quo
olim æternis bonis augearis? Propitia tu mihi, inquit, numen Do-
mina, vt illum, pro vt par est, colam. Vis, inquit Elisabetha, pro te
preces fundam? annuente & precante. Simul ergo Deo suplicemus.
ambobūsque in genua subsidentibus in Cœnobio VVerdensi, ubi
resgerebatur, cœpit vtérque Deo preces supplices sternere, & tam
ardentes Elisabetha, vt adolescens sentiret non animum suum tan-
tum cælesti calore inardescere, sed ardorē etiam, in corpus redundare,
quem cum ferre vehementiorem non posset, rogauit, vt illa mo-
dum precandi ficeret; sed perseverante cœpit sudore perfundi, toto
corpore disfluere, æstuare, concidere, vt ab acurrentibus fuerit le-
uandus, qui maximā voce inclamans Elisabetham, vt remitteret
preces, alioquin in carbonē redigendus. desijt illa precari, ille ferue-
re calorem, imò ardorem adolescentis ancilla vix potuit sustinere,
quę manus illius tangebat. Ipse ad S. Francisci familiam se mox con-
tulit. Cæterum ipsa perse in meditationem rerum diuinarum con-
iecta hauriebatur à cælesti spiritu, Christique multis sanctis stip-
tiaspectu frequenter dignata absorbebatur, à quo miranda didi-
cit, sed alto silentio pressit. Certè os à contemplatione redeuntis

ad eo

DE S. ELISABETHA REGINA,

adeo subinde radiabat, vt cum Mose in Sina versata videretur. Durabat hic secessus mentis multas saepe horas, nec a reditu mentis cibos admittebat, cælestibus epulis saginata. Sed jam decurso tam laborioso vita stadio pacis tandem grata appetebat quies, ad quam ab ipso Christo coram benignissime inuitata cognouit, quo die sibi vita migrandum esset. Decumbebat grauiter eodem tempore Conradus ipsius moderator conscientiae, ad quem ingressa discipula solabatur laborantem. Et cum inter religiosam sermocinationem quereret Conradus, quam vitae rationem in sua morte (sumnum sibi diem imminere ratus) cogitaret instituere: Hic Elisabetha de morte quidem Conradi conticuit, sibi vero adesse supremum vitæ tempus, idque se diuinitus cognouisse respondit, quartoque ab eo die valetudine tentari, ipsosque dies duodecim assidue laborare, saepe intra eas dies cœlestibus visis, symphoniam, illustrationibusque recreari. Ultimis diebus nullum amplius ex visoribus præter Conradum & domesticas ancillas admisit; ad ultimum tribunal iudicis, inquietabat, causa dicenda est, absint curæ mortales. Ergo sacris omnibus expiata, cum de ijs, quæ pauca supererant bona, a Conrado rogaretur, quid statueret, vestem duntaxat vilem, qua defuncta tegeretur, sibi retinuit. reliquorum omnium ex asse hæredem fecit in pauperibus Christum, ad quem anno virginei partus c. 15. cc. xxi. mense Nouembri ex presenti vitâ est profecta, & quarto post die in aedicula Xenodochij, quod ipsa suo ære posuerat, condita. Ad funus ingens omnium ordinum concursus est factus, pauperum lacrymis illi parentatum, quorum alij benignissimam patronam lugebant, alij suâ altricem, famem & mortem formidantes gemebant, alij denique velut ipsam parentem deplorabant. populus ex funeris reliquias carpsit. prodigia inde multa ad tumulum edita, omnis generis mala corporis & animi curata, sedecim in vitam reuocati; quæ mira Elisabethæ sanctitatem adeo celebrarunt, vt in publicas relata tabulas & præsulum signis testata ad Gregorij i. x. Pont. M. tribunal examinanda mitterentur, qui, datis cognitoribus, posteaquam intellexit vera esse, quarto post anno, quam erat defuncta, Perusij A. Chri. c. 15. cc. xxv. vii. Cal. Junij, præsentibus Patriarchis Hierosolymitano & Antiocheno, multis Metropolitanis, Episcopisque frequentissimo ordine hominum sacerorum, & infinito populi concursu, ipso die pentecostes instituta suplicatione a Gregorio cælesti religione consecrata, sanctaque inter Sanctos est accensa. Quod ubi in Germaniam est renunciatum, tota natio excurrit, & ad sacri corporis ex humili & abiecto tumulo proferendi transferendique, & nouo

OBES

nouo honore exornandi summā frequentiā accurrit; inter quos orbis princeps Fridericus Imperator, facri tres Imperij Septem-viri, Moguntinus, Coloniensis, Treuitensis, illisque minores Pontifices subiecti, principes Imperij, duo germani, Ludouici mariti Elisabethae, fratres, Henricus & Conradus cum Sophiā matre, socrū Elisabethae. Denique censi omnes supra duodecies centena millia. Sacer olei liquor ex ossibus benignissimae principis, liberaliter cum gratissimā odoris fragrantia promanauit, testis castimoniæ, sanctitatis, & in pauperes benignitatis. Dona, vota, regia, à Cæsare, & regni proceribus oblata. Illaque ipsi, qui ante paucos annos Elisabethā ex arce, castro, ædibus, omnium egentem, exturbarant; qui fatuā & stultam deriserant, nunc supplices ad puluerem tumbæ jacent, plorant, venerantur, ac sibi propitiatiare conantur. Hæc rerum conuersio fieri solet in Sanctis, primum abjectis, postea glorioſis & diuinis. Hæc ex octo libris in octo ferè paginas relata conſtrinxī, indignus qui de sancta tam illustri & cælesti feminā tam indignè scribam: subſcribam tamen etiam Iusti Lipsij verba ex libro de D. Virgine Hallensi, quibus hanc diuinam matronam & patronam illustrat: Nam post stirpis originem descriptam hæc subdit:

Quæ (Elisabetha) admodum puella, & trimula dumtaxat, *Ludouicis filij p. 6. c. 2.*
Hermann, Langrauij Thuringie & Hæſie, nuptijs deſpondetur, legatis v-
trimque miſis: qui Ludouicus inter potentes Germanie Dynastas eminebat, &
genus ac ſanguinem ad Carolum Magnum referebat. Deducitur in Thuringiam
anno poſt, id eſt, quadrienniſ: & ſub oculis curāque parentum futuromarito cre-
ſcit & educatur. Quantis jam tum ſanctimonie indicijs, longum ſit dicere: hoc
moneo, puellam, uxorem, viduam, mira pietatis laude celebrem fuſſe: ideoque
apictoribus aut ſculptoribus paſsim caput ejus triplici corona insigniri, quam in
quoque ordine illo jure ſibi poſcit. Sed hæc igitur grandiuscula, & viri jam pati-
ens, marito jungitur, annos nata circiter quatuordecim. Is mulierem matremque
fecit, & genuit ex ea anno altero Hermannum, primum unicūmque filum: &
mox biennio poſt filiam Sophiam, quæ Ducinistro Brabantie nupſit, ut dicam;
iterumque biennio, alteram Sophiam, quæ matris, opinor, monitis aut exemplo,
pertea rerum terrefrictum, & cæleſtia ſpirans, ſacrarum Virginum cœtui ſe
mancipauit, in Franconia monaſterio Kitzingā. Quod ita in Chronicis Erphordi-
ensibus fideliter scriptis reperio: eti alibi, hanc non Sophiam, ſed Gertrudem di-
ctam, & Virginitatem conſecrassæ Aldenburgi. Hi liberi. neque maritus diu ſu-
perfuit: cum tactus piæ militie amore, anno M. CCXXVII. vna cum Federico
Imp. ad terræ ſanctæ recuperationem iret: iret, nec perueniret. Nam Hydrunti
in Apulia, dum transgredi omnia parantur, febri correptus obiit, ſiue, ut alij,
veneno interceptus. De loco plures conſentunt: legi tamen, qui in Siciliâ obiijſſe

Bb afferant.

DE S. ELISABETHA REGINA.

afferant, nostro fortasse, non suo errore: cum illius cui nomenclatura ipsa Apulia, & regnum illud hodie Neapolitanum, Sicilia nomine dicerentur. Duplex enim ea erat, ultra & citra fretum siue pharum, ut loquuntur: atque ita igitur hic capiamus. Sunt etiam qui in ipsa Terrâ sanctâ obijisse, sed temere & falso, tradunt. Loculus quidem & ossa paulo post ad mortam Elisabetham translata: mortam, etiam ab iniurijs, quas ab Henrico fratre mariti erat passa. Is enim a primis statim nuncijs de morte, Hermanni pueritiam suum cōmodum ratus, prouinciam, arcem, bona inuaserat: Elisabetham cum suis eiecerat: ita propere & ferociter, ut misera paruos liberos trahens, & cum fortunâ deserta ab omnibus, vix hospitiu reperiret, metu potentioris. Contulit se itaque in Hassiam, tota pietati iam conseruata, eique assidue, duceore quodam Conrado, religioso & optimo viro, operatur Marburgi: ubi & diem suum obiit, etsi placato jam Henrico, & ideo ab opibus instructior, sed quas non nisi in pauperum usum, & statim elargitura admisit. Obiit autem quadriennio circiter a marito, anno MCCXXXI. quod scriptores ejus qui constanter tradunt: & ergo juuenis obiit, nec nisi annos viginti quatuor natu: breui circulo quantam virtutum copiam complexa? Quae famâ, sed & miraculis diffusa, caput Ecclesie Gregorium tunc Nonum haud latuerunt: atque is eas produxit & propalauit, & ipsam, conuentu & consensu sacerorum procerum Perusie & caelestium numeris adscripsit: iusitque precibus & veneratione prosequi, & festum quotannis diem habere XIII. Kalend. Decembres, quo ex hac vita migrasset. Diploma ipsum Pontificis Vaticana Bibliotheca in Registris suis habet, promulgatum anno MCCXXV. quadriennio ab ejus morte. Eo autem in Germaniam perlato, concursus Marburgum factus: ossa de humiliore in altiorem locum & auguстиorem loculum, translata: cum adesset Imperator ipse Fridericus, honoris & pietatis ergo, itemque Archiepiscopi Moguntinus, Coloniensis, Bremensis, & magna utriusque ordinis procerum manus. Quo tempore e sacro cadauere oleum vberitatem manauit. Imperator corona aurea decorauit, alij donu alijs: epo te, Dina, breuiter laudibus precibusque, Salve & faue.

Aduerte Lector.

Pag. CXXXVIII. versu V. post vocem hujus adde auus. Nam Ludouici VI. Ludouicus IV. auus fuit, non paternus.

Stirps tota huius nostri Ludouici ita se habet.

Generis caput est Guilielmus Arelatenfis comes, non Aurelianensis, ut quidam tradunt.

Guilielmus creauit Ludouicum Thuringia comitem.

Ludouicus Ludouicum II. saltatorem.

Ludouicus II. Ludouicum III. Thuringie & Hassiae Landgrauium.

Ludouicus III. Ludouicum IV. dictum ferreum, auum nostri Ludouici.

Ludouicus IV. Ludouicum V. & Hermannum patrem Ludouici VI. ex Sophia II. Othonis Viricelphachy principi filius. Hermannus, Ludouicum VI.

(jorum filia)

Ludouicus VI. maritus S. Elisabethae Hermannum II. & Sophiam.

Sophia nupta Henrico Brabantino, quorum filius Henricus Landgrauiorum Hassiae, qui hodieque viuunt, auctor & propagator est.

Ita Ludouicus S. Elisabethae conjunx matrem habuit Bauaram, Schireensem principem, & ipsa itidem Elisabetha Gertrudem Andecensem.

In auersâ facie ejusd. pag. versu quarto ante ultimum, in centone Virgiliano lege

Restitutis (Elisabe) claraque in ueste resulstis.

S. HEDVVI.